

Tvungne ja/nej-svar som interviewformat

Søren Sandager Sørensen
Aarhus Universitet

'Klare svar' er ofte noget som interviewere går efter, men kan have svært ved at få, i kritiske politiske interviews. Svar der kun består af *ja* eller *nej* betragtes ofte som klare svar, og der har været flere forsøg på interviews af formatet "ja eller nej?" hvor den interviewede skal begrænse sig til ordene *ja* eller *nej*. Jeg undersøger brugen af dette format i forskellige situationer og sætter spørgsmålstejn ved at *ja* eller *nej* i sig selv nødvendigvis skulle være et særlig informativt svar. I optagelser fra folketingsvalgdebatter på DR fra 2015 og 2019 og interviews med politikere i Radio24syv's "Ja eller Nej" med Brian Weichardt som vært undersøger jeg konversationsanalytisk forskellige træk ved formatet og hvad det interaktionelt fører med sig. Jeg viser eksempler på hvordan interviewerens og den interviewede opretholder og bryder med begrænsningen, og undersøger hvor meget der rent faktisk kan siges bare med *ja* eller *nej*.

1. Baggrund

I juni 2018 blev jeg kontaktet af Brian Weichardt som dengang var i gang med at forberede en interviewserie hvor den interviewede kun måtte svare *ja* eller *nej*. Jeg var nemlig i gang med at skrive speciale om prosodiske varianter af *ja* og *nej* (Sørensen 2018) på det tidspunkt, så vi snakkede om hvad jeg vidste om hvor meget man egentlig kan sige med ordene *ja* og *nej* ved hjælp af bl.a. prosodiske træk. I min afhandling (Sørensen 2020) beskriver jeg forskellige funktioner og varianter af svarord i sekvenser i hverdagsinteraktioner. Sagen er dog at interviews adskiller sig fra hverdagsinteraktion ved at være institutionaliseret interaktion (Drew & Heritage 1992), og ja/

nej-formatet er en relativ striks institutionalisering, der er værd at undersøge for sig. Denne artikel beskriver interviews med tvungne *ja/nej*-svar som format og illustrerer hvad der kan være særligt ved *ja* og *nej* i interviews.

I interviews vil journalister og andre gerne have klare svar, mens mange oplever at politikere sjældent giver dem. Dertil kommer en udbredt diskurs om at (særligt fritstående) *ja* og *nej* er klare svar. Femø Nielsen skriver at ”de korte og enkle svar er i alles interesse.” (2001:125). Dertil kommer at *ja* og *nej* er de type-tilpassede svar på *ja/nej*-spørgsmål på dansk, hvilket betyder at de er den primære type svar samt accepterer *ja/nej*-spørgsmålets præmisser (Heinemann 2010), og derfor giver det også god mening at forsøge at kræve *ja* eller *nej* som svar. Men at intet spørgsmål er helt uskyldigt (parafrase af Steensig & Drew 2008), gælder i særlig høj grad interviews, og særligt debatter kan være fjendtlige (Emmertsen 2003). Spørgsmål kan nemlig designes mere eller mindre kritisk ved at indbygge præsuppositioner og andre betingelser som fratager den interviewedes mulighed for at kontrollere de præmisser vedkommende taler på (Larsen 2016). En begrænsning til *ja* og *nej* giver kun endnu mindre råderum, og *ja/nej*-spørgsmål kan, i kraft af at være ’lukkede’, indbygge underliggende præmisser (Emmertsen 2003:282).

2. Data og metode

Ved hjælp af konversationsanalyse (*Conversation Analysis*, Sacks et al. 1974, Steensig 2015a) ser jeg på de metoder og resurser som deltagerne i denne type interviews bruger. Konversationsanalysen analyserer hvordan det enkelte, konkrete bidrag fra en taler – en tur – forholder sig til det forrige i en samtale. I den vurdering indgår blandt andet timingen af ture (turtagning) og om ture udfører en handling som er gjort relevant én tur tidligere. Samtaledeltagere forholder sig konstant til om den anden part deltager i samme projekt – og afvigelser viser sig bl.a. i det sproglige design. Ture efter hinanden er organiseret i sekvenser: første position skabes ved hjælp af spørgsmål og anmodning, mens anden position udfyldes af f.eks. svar, og tredje position eksempelvis kvitteringer på svar (Schegloff 2007). Samtaledeltagere bruger forskellige (sproglige såvel som andre) resurser og udnytter diverse metoder til at opnå en lang række

interaktionelle mål eller procedurer. Denne undersøgelses fokus er altså hvordan deltagerne og deres resurser forholder sig til den institutionelt opsatte begrænsning – at der skal svares *ja* eller *nej* – ved at skabe det eller bryde med det. De forskellige ønsker hos interviewer og de interviewede fremhæves ved at se på hvordan de behandler hinandens interaktionelle bidrag. Vinklen er sproglig og tager udgangspunkt i de sproglige resurser (svarord og spørgsmålstyper).

Data består af optagelser fra tre interviewrækker: ”Ja eller Nej” (Radio24syv), ”Mød partierne” (DR) og dele af to statsministerkandidatdueller (DR). Brian Weichardts interviewserie ”Ja eller Nej” består af 6 interviews med diverse politikere, hver af ca. én times varighed, og fandt sted juni til august 2018. En håndfuld emner går igen blandt de forskellige interviews. ”Mød partierne” var i 2019 en del af DRs valgdækning og består af længere interviews med partiledere, hvor interviewer er Kåre Quist. Det sidste minut eller to udføres som en mindre runde hvor der skal svares *ja* eller *nej*. Der er 13 af disse interviews. I valgdækningen af folketingsvalget i 2015 blev Helle Thorning-Schmidt og Lars Løkke Rasmussen interviewet tre gange til statsministerkandidatdueller med Tine Götzsche som vært; her er der altså tre personer til stede. De to dueller som DR lavede, indeholdt en afsluttende ”ja/nej-runde”. Uddrag fra interviewene er transskriberet efter konventionerne på Samtalegrammatik.dk (2021).

I artiklen præsenterer jeg observationer på hvad de forskellige deltagere i disse interviews gør, og hvordan dette forholder sig til interviewformatet, intentionen om klare svar og svarord.

3. Svarerens resurser

3.1 De simple og klare svar

De simple svar findes, og (1) og (2) illustrerer henholdsvis bekræftende *ja* og afkræftende *nej*.

(1) Mød Partierne 2019: Klaus Riskær Pedersen

```
01 INT: >ska folk ha ret til å< gå  
02      ti*dligere*e på pension↘  
03      (0.3)  
04 RIS: .m ja→
```

(2) Mød Partierne 2019: Kristian Thulesen-Dahl

01 INT: ska udlændinge ha lov til å
02 købe sommerhus i danmark↗
03 ja eller nej→
04 (0.3)
05 THU: nej→

Nej bruges også bekræftende efter ture med negationer (Heinemann 2015):

(3) Ja eller Nej: Ida Auken

01 INT: at du tror egentlig ikk at den
02 højredrejning der har fundet
03 sted (.) skyldes (.) fremmedfjendskhed↘
04 (0.6)
05 AUK: nej→

Her bekræfter Auken med *nej* at hun ikke tror på den nævnte påstand. Dansk bruger derudover ordet *jo* efter ture med negationer som en afkræftende version af *ja*, og det behandles og fungerer som var det et *ja* eller *nej*, og altså ikke som et brud med formatet:

(4) Ja eller Nej: Søren Espersen

01 INT: men det nytter ikk noget eller:↘
02 (0.5)
03 ESP: jo↗

Alle disse svarord bruges fritstående, også selvom afkræftelse i mange andre sammenhænge ofte efterfølges af en uddybning af hvad der i stedet er tilfældet. De bruges som svar på både interrogativt (1 og 2) og deklarativt (4) formaterede anmodninger om bekræftelse. Disse eksempler viser altså at formatet virker i den forstand at der bliver svaret med *ja* og *nej* og den interviewede accepterer (eller helt afviser) interviewerens fremlægning.

3.2 Modifikationer og andre svar end *ja* og *nej*

Det hænder dog ikke sjældent at svar, selv med *ja* eller *nej*, får en eller anden form for modifikation. Svar kan f.eks. transformere (Stivers

& Hayashi 2010) de betingelser som spørgsmålet er fremført på, eller f.eks. bekræfte én fortolkning og afvise en anden (Thøgersen & Nielsen 2009). Mange svar i disse interviews formår at bøje formatet og indsætte begrænsninger på fx en bekræftelse:

(5) Mød Partierne 2019: Pia Olsen Dyhr

01 INT: du mener (a) skatten ska stige i den
02 kommende valgperiode ja eller nej¹
03 DYH: ja→ for nogen²

Intervieweren fremlægger en påstand om Dyhrs holdning. Den bekræftes med et *ja*, men Dyhr fortsætter og tilføjer *for nogen*. Det implicerer at skatten ikke skal stige for alle og altså at der er nogen skatten ikke skal stige for, og dermed er svaret ikke en ubetinget bekræftelse. Betingelsen *for nogen* kan ses som en syntaktisk udbygning af interviewerens sætning, og på den måde en transformering af det bekræftede, på trods af at der kommer et *ja* imellem.

I stedet for at indlede med svarordet og derefter tilføje betingelser kan svarordet også komme efter betingelser i form af fx *hvis*-ledsætninger:

(6) Ja eller Nej: Karsten Hønge

01 INT: i vil godt ku gå i regering med es¹
02 (0.9)
03 nu
04 (0.3)
05 hvis hvis magten skifter²
06 HØN: hvis magten- hvis magtforholdene er i
07 orden² å hvis regeringsgrundlaget er i
08 orden² (.) så ja→
09 INT: nåja (ja) ja

Intervieweren har været i gang med at undersøge SFs evne og interesse i at indgå i regering og spørger her ind til en mulig regerings sammensætning med Socialdemokratiet. Det bliver fremet som *nu* (L3-5²), og interviewerens fokuserer altså på det allerede

¹ S, altså Socialdemokratiet.

² L efter fulgt af et nummer er en henvisning til linjen med det nummer.

eksisterende forhold mellem de to (og ikke hvad de kunne komme frem til op til et valg, som der på tidspunktet for interviewet er et godt stykke tid til). Inden der siges *ja* (L8), leverer Hønge to *hvis*-indledte betingelsesledsætninger. Det 'klare' i *ja* bliver altså nedgraderet så meget at det i stedet åbner nye spørgsmål – om magtforholdene og regeringsgrundlaget er i orden. Interviewerens *nåja(ja)ja* kan også ses som et udtryk for at svaret med disse betingelser er uinformativt.

Det er dog også muligt at svare uden svarordet – og der behøver ikke være nogen klare modifikationer eller betingelser.

(7) Mød Partierne 2019: Anders Samuelson

01 INT: ska pensionsalderen hæves
02 ja eller nej⁷
03 (0.6)
04 SAM: det ska den⁸

Her bliver der svaret *det skal den*, altså en gentagelse af det forrige i form af genbrug af samme overordnede verbum *skal* samt pronominer med samme referenter som tilsvarende elementer i den forrige ytring. Det fungerer som en bekræftelse og svarer altså nogenlunde til et *ja* (men se Raymond 2003 om udtryk for problemicitet i ikke-typetilpassede svar, jf. Heinemann 2010:2723). Der er ikke nogen tydelige begrænsninger på hvad svaret accepterer; interviewerens fortsætter til næste spørgsmål. Det kan altså ses som et klart svar, uden *ja* eller *nej*, men det kan ikke udelukkes at Samuelson har indvendinger (Raymond 2003); omvendt kan det altså også fungere som en emfatisk eller entusiastisk bekræftelse. Her er det værd at notere at denne type svar (altså med pro-former) er relativt sjældne i Weichardts "Ja eller Nej". Det kan derfor virke relativt overfladisk at tilrettelægge formatet efter specifikke ord som *ja* eller *nej* fremfor deres handlinger, be- og afkræftelse.

3.3 Fonetisk variation i svarord

Det er velkendt at talere bruger lyde der bedst kan beskrives som mellemting mellem *ja* og *nej* eller en afvigende variant af én af dem – fx findes *nja* i DDO (og se fx Jefferson 1978 om engelsk *nyem*). Den interviewede bruger ofte sådanne former til at udtrykke utilfredshed

med noget i spørgsmålet, men det behandles mest af interviewerens som noget der ligger indenfor formatet, men evt. er værd at kommentere på. Her er noget der minder om et *nej*:

(8) Ja eller Nej: Søren Espersen

01 INT: statsministeren→
02 (2.7)
03 ESP: m::nej °mhhh°
04 INT: .hh det var et lidt tøvende nej
05 uden jeg har forsket i nej

Espersens nej er forlænget og initieres med en lang [m]-lyd. I sig selv kan *mm* fungere bekræftende ligesom et *ja*, men gør det ikke her. Forlængelse er en almindelig art tøvemærke og forlængede varianter af *ja* og *nej* kan projicere uenighed (Sørensen 2018). Intervieweren kalder også dette tøvende og viser altså at forskellen på dette og andre tilfælde af *nej* er hørbar. Det næste eksempel er dog noget mere kompliceret:

(9) Ja eller Nej: Ida Auken

01 INT: har du noget imod at den midlertidige
02 grænsekontrol egentlig er der↗
03 (0.3)
04 AUK: nja:e*r*↘ (.) næ↘
05 (1.8)
06 INT: det (h)ar du ikk noget imod↘
07 (0.5)
08 AUK: .mt °°njar:ghj°° hh ja:→ jo:→ jein↗
09 (0.4)
10 INT: .hhhh ja jo jein↘ ja→
11 (0.7)
12 INT: det tror jeg: at vores ven↗ (.) på
13 aalborg universitet der forsker
14 i ja nej³ ville mene var et helt nyt

³ Jeg tror at Weichardt her tænker på undertegnede og at der altså menes Aarhus Universitet, men jeg kan dog ikke udelukke at Weichardt også har talt med folk i Aalborg, hvor der findes forskere der arbejder med sprog, interaktion – og medier.

Her bliver der både svaret med et *n*-indledt og forlænget *jaer* (L04) og en art *argh* (L08) efterfulgt af *ja*, *jo*, *jein*. Dette gentages af interviewerens, hvilket kan siges at fremhæve det uvante i denne form, og kommenteres derefter på eksplicit. Derefter foregår der en lidt længere sekvens hvor interviewerens taler med sig selv og forsøger at tolke på hvad der kunne lægge bag svaret, bl.a. ved at se tilbage på tidligere spørgsmål og øvrig viden om emnet.

Der findes altså hørbare svarord der ikke kan kategoriseres som prototypisk *ja* eller *nej* og/eller har forlængelse eller nasal indledning, og de kan siges at markere indvendinger mod spørgsmålet, uden at erklære hvilke. Derudover er det værd at nævne at sådan indvending eller modstand ikke kun gøres ved hjælp af forlængelse. I disse interviews virker det til at den negative attitude er det som fylder mest, og selvom *ja* og *nej* til tider kan have stigende intonation, er de sekvenser de indgår i, meget forskellige fra de sekvenser som *ja* og *nej* med stigende intonation som beskrevet i Sørensen (2021), indgår i, idet spørgsmålene i interviewsituationen sjældent lægger op til nogen positiv attitude eller affiliation. Det er stadig et åbent spørgsmål hvilken status de forskellige fonetiske træk og varianter kan have her, og hvordan de mere præcist interagerer, men noget af historien er muligvis at 'nye' varianter som *jein* og lignende opstår spontant, med netop det formål at være ugenkendeligt som det ene eller det andet – og derfor genkendeligt som *ikke* de bestemte former brugt til at acceptere præmisserne. Mange af formerne har dog typisk et udgangspunkt i enten *ja* eller *nej* (fx *m:nej*).

4. Orientering mod klare svar eller ja/nej

Intervieweren kan vælge at forholde sig eksplicit til svarets klarhed og kommenterer af og til derpå. I (10) er interviewerens i gang med at spørge ind til hvilke institutioner og embeder der ifølge Søren Espersen muligvis har spillet en rolle i Tibet-sagen:

(10) Ja eller Nej: Søren Espersen

01 INT: hold da op↘ og- og: øh ↑kongehuset→
02 (0.5)
03 ESP: .hhh nej→

04 (0.9)
05 INT: det var et klart nej↘=

Efter mange gange at have svaret *ja* bliver der nu svaret *nej*. Intervieweren kommenterer på dette og kalder det *et klart nej* (L5) i tredje position. Det svarer til en kvittering for svaret og udtryk for forståelse af det. Det samme kan ske med *ja*, og i tilfælde der ikke nødvendigvis er fritstående:

(11) Mød Partierne 2019: Pernille Skipper

01 INT: pernille skipper vi hørte lige din
02 forgænger johanne schmidt-nielsen sige
03 <pisse på> for rullende kameraer i et
04 meget ophidset øjeblik- (.) ku du oss
05 finde på det ja eller nej↘
06 SKI: .mhh jeg tror nærmest jeg er kommet
07 til det så ja→
08 INT: det var klart ja↗

Inden svarordet *ja* nævnes muligheden for at det allerede er sket. Intervieweren kvitterer ved at kalde svaret *klart ja*, på trods af det indledende der inkluderer formuleringen *tror nærmest*, der kan ses som en uklarhedsmarkør. Det bidrager dog til at svaret behandler det som uproblematisk at gøre som i interviewerens eksempel, hvilket gør svaret bekræftende. Det kan altså siges at være klart bekræftende ved andre resurser end bare selve ordet *ja*.

5. Interviewerens arbejde for at opretholde formatet

I det forrige har jeg vist hvordan interviewerens kalder svar 'klare' og italesætter klarheden, og at der altså er en orientering mod svarens klarhed. Men som jeg viser i dette afsnit, gør interviewerens også andet arbejde for at de interviewede holder sig til formatet.

I stedet for venlige påmindelser om reglerne kan afbrydelser stoppe den interviewede i at fortsætte sit svar udover svarord:

(12) Statsministerkandidatduel 2015, 5. juni

01 INT: lars løkke rasmussen er krisen
02 ovre i danmark↘

03 (0.6)
04 LØK: ja→ ikk mindst takket være
05 de re[former JEG LAVEDE ME-
06 INT: [det er den\ ↑tak ska du ha\

Her fortsætter svareren efter et *ja* (L04). Intervieweren begynder dog at tale i overlap et sted i Løkkes tur som ikke er designet til at være færdig – midt i et nominalsyntaxme hvis foranstillede bestemte artikel kan siges at markere at taleren ikke er færdig og at den efterfølgende relativsætning er på vej. Løkke behandler det også som en afbrydelse ved at hæve sin stemme på *jeg lavede med*. Turen gøres heller ikke færdig idet turen afsnupes midt i en præposition uden styrelse. Interviewerens handling er derudover en kvittering i form af en pronominal gentagelse (*det er den*) af den ytring som *ja* responderede på. Interviewerens efterfølgende *tak skal du have* fungerer også kvitterende i den forstand at det påminder den forrige taler om at det leverede svar allerede lever op til formatets krav ved at indeholde et *ja*. Intervieweren kan altså fremtvinge formatet ved at time sit svar strategisk og fortolke på den del af svaret der passer formatet.

I næste uddrag fremtvinges formatet ved at der stilles et spørgsmål:

(13) Ja eller Nej: Karsten Hønge

01 HØN: jeg har p>røv<- j(h)eg Ha mhhe
02 >ved du hva< (.) jeg har faktisk stemt
03 på socialdemokratiet flere gange\

04 (0.8)
05 INT: nå↗
06 (0.6)
07 HØN: det lidt mærkeligt ikk når man
08 [nu siger (jamen ba-)
09 INT: [.hhh er det lang tid tilbage\
10 HØN: ja→
11 (0.7)
12 HØN: men når man nu [siger
13 INT: [a- a-

I L01 taler Karsten Hønge uden at følge formatet og fortsætter i L07 efter et *nå* fra intervieweren. Men i løbet af denne fortsættelse stiller intervieweren et *ja/nej*-spørgsmål, og Hønge stopper derefter. Talen

kunne være syntaktisk afsluttet efter *ikke*, som ikke er meget før interviewerens begynder at tale, men interviewerens spørgsmål er ikke designet som en respons på det. Formatet er genetableret idet Hønge svarer *ja*, men forsøger efter noget stilhed igen sin forladte tur.

Interviewere kan fremtolke et svar hvis den forrige tale har været utilfredsstillende (Emmertsen 2003:281) bl.a. via kvitteringer i tredje position. I denne typer interviews kan det fx være en eksplicit tolkning eller omformulering til *ja* eller *nej*:

(14) Statsministerkandidatduel 2015, 5. juni

- 01 INT: hHhh l(h)ars løkke rasmussen tænker du
02 engang i mellem i dit stinte stille
03 sind at .hhhh ham der uffe elbæk fra
04 alternativet han <har måske> nogen
05 pointer vi godt ku bruge til noget↘
06 LØK: tjo: altså jeg har endnu til gode
07 å møde en kollega på christiansborg
08 som ikk engang i mellem har en god
09 pointe→ men når det hele blir lagt
10 sammen så er jeg glad for jeg ikk
11 ska basere en regering på ham↘
12 INT: jeg tager et ja- jeg tager det som et ja→
13 har uffe elbæk nogen pointer→
14 THO: ja det synes jeg (.) altså jeg har oss
15 en indre hippie [som øh
16 INT: [så det blev et ja

I L12 tolker interviewerens det forrige, relativt lange svar fra Løkke som *et ja*, ligesom Thorning-Schmidts svar også skal tolkes med *så det blev et ja* (L16). Det er markeret som en konklusion baseret på det foregående ved hjælp af et konditionelt *så* (der på dette punkt er sammenligneligt med adverbialt *så* jf. Puggaard 2019; i uddraget er *så* dog en konjunktion). Bemærk at begge svar indeholder noget svarordlignende, *tjo* i det første og et egentlig initialt *ja* i det andet.

Svarord bliver dog også brugt i tredje position som helt almindelige kvitteringer, især i Weichardts ”Ja eller Nej”:

(15) Ja eller Nej: Søren Espersen

01 INT: .hh på ministerniveau↗
02 (2.9)
03 ESP: nej↘
04 (0.3)
05 INT: nej↘
06 (0.3)
07 .hhh så det på topembedsmandsniveau måske↘
08 ESP: mj[a→
09 INT: [m
10 ja↘
11 (0.8)
12 INT: .hhhh (.) hva med i statsministeriet↘
13 (0.8)
14 ESP: ja→
15 (0.3)
16 INT: ja↗

Her er der både *ja* (L10 og L16) og *nej* (L05) der gentages kvitterende i tredje position. Det kan siges at udpensle at Espersen holder sig til formatet. Dette er interessant i forhold til observationen i Heritage (1985:98) at kvitteringer er stort set fraværende i interviews. I denne type interviews bliver de i stedet brugt til at opretholde formatet, mens Weichardts interviews også bruger kvitteringer på en måde der minder mere om hverdagsinteraktion.

6. Formatets begrænsninger

Formålet med denne type interview er at få information i form af klare svar ud af politikere, og måderne det kan gøres på, har jeg gennemgået ovenfor. Men interviewformatet indskrænker også mulighederne for at dele viden. At begrænse svarmulighederne til *ja* og *nej* er bl.a. også at begrænse de mulige spørgmålstyper til at være *ja/nej*-spørgsmål, og det kan være svært for interviewereren at holde sig til:

(16) Ja eller Nej: Ida Auken

01 INT: øh: øh øh har i svært ved å formulere jer↗
02 det øh det ka det jo selvfølgelig en uendelig
03 (0.5)

Tvungne ja/nej-svar som interviewformat

04 æh diskussion\

05 (2.0)

06 INT: hva_a hælder du til å tro der→ >det ka man

07 ikk svare ja_a å nej på<\ [men altså øh:m

08 AUK: [hmfhhhhh

09 ?: .hhh

10 (0.9)

11 INT: bærer i selv et ansvar for det\

12 AUK: aer↗

13 INT: *jaer*

14 (1.0)

15 så sk- er der noget der skal laves

16 (0.9)

17 gøres klarere (.) å jeres parti på det her

18 punkt\ hvor du har udgivet den her bog\

19 AUK: ja\

20 (0.3)

21 INT: ja\

22 (3.3)

23 *øh:m*

24 (2.6)

25 å å og øh: hvornår begynder i på det→

26 (1.1)

27 om jeg så må sige\

28 AUK: ja↗

29 (0.3)

30 INT: ja f nåja det oss rigtigt→ mdet er

31 .hhhhhhhhh

32 lidt svært jeg synes det enormt

33 spændende det her\ å jeg ved ikk-

34 har du talt med: med med med med andre

Det sker to gange i uddraget at interviewereren stiller en anden type spørgsmål end ja/nej-spørgsmål. I L06 stilles et spørgsmål med *hvad*, men interviewereren kommenterer straks derefter på sit eget spørgsmål at man ikke kan svare som formatet kræver. Intervieweren forsøger derefter at komme ind på Aukens holdning – som spørgsmålet med spørgeord spurgte åbent om – via en række ja/nej-spørgsmål (L11 og L15-17).

I L25 stilles et *hvornår*-spørgsmål som i denne kontekst fungerer relativt kritisk: Auken har anerkendt et problem og sagt *ja* til at der

skal gøres noget. At stille et spørgsmål om *hvornår*, især framet som begyndelse, implicerer at der indtil videre kun er tale om snak, og presser Auken til at præsentere det som realistisk at vedkommende gør handling ud af ordene. Det passer dog ikke ind i ja/nej-formatet, og Auken undslipper altså at skulle fremlægge en overbevisende plan, men svarer i stedet *ja* (L28). Denne brug af *ja* kan ses i forhold til *ja*-initierede svar på hv-spørgsmål og deres indvendinger mod spørgsmålet (Svennevig 2001).

Intervieweren nævner derefter at det er svært, men at emnet er spændende. En streng implementering af formatet kan altså spænde ben for interviewets flow i den forstand at der kan opstå kontekster hvor intervieweren ønsker at stille en anden type spørgsmål (se fx uddrag 15 for en del af en sekvens hvor intervieweren prøver at gætte hvem Søren Espersen mener har et ansvar i Tibet-sagen).

7. Diskussion – kontekst

Jeg vil gerne kommentere på nogen af de ovennævnte fænomener og de forskellige interviews kontekst. Begrænsningen til *ja* og *nej* spiller nemlig ikke helt samme rolle i de forskellige interviews. I Weichardts ”Ja eller Nej” er det (tilstræbt at være) hele formatet og bliver dermed styrende for hvordan deltagerne kan komme videre. I valgdebatterne på DR er det derimod en kortere del af interviewet til sidst og bliver ofte brugt til anderledes, underholdende spørgsmål. Der er også runder og emner i Weichardts ”Ja eller Nej” der behandles som underholdende eller designet til at være mindre seriøse og kritiske end resten, primært en runde med spørgsmål fra et spørgeskema om arbejdsmiljø. Dynamikken i DRs debatter fra 2015 er også anderledes ved at der er to interviewede og at værten dermed også er ordstyrer (Emmertsen 2003, Zafirir 2008).

Derudover blev DRs interviews lavet i forbindelse med valg-dækning og foregår med partiledere. Det gør at der er noget andet på spil, og ændrer måske også den måde der tales om partiers interne forhold og forhold til regeringsmagten. I Weichardts ”Ja eller Nej” er der ofte tid til de benspænd som begrænsningen giver, og formatet bliver overordnet set taget mere bogstaveligt. Weichardt har selv omtalt interviewserien som et ’eksperiment’ og udtalt at det var et ’benspænd’ også for ham selv, men fremhæver netop også at det

skaber 'pauser og tvivl' og giver bevidsthed om at man får noget ud af et uperfekt interview (Bruun-Hansen 2018). Formatet sætter også problematisk ordknaphed i perspektiv og nedgraderer betydningen af den interviewedes kompetence til netop at være interviewdeltager (sml. med typen af interview og deltagere i Thomsen 2015) – formatet kan altså sætte den erfaring som politikere har fra interviews, ud af spil i et vist omfang. Selvom de sproglige resurser ikke direkte er bestemt af konteksten, skal de altså forstås som en del af noget større der informerer de beslutninger der står bag de forskellige håndteringer af formatet. Fokus har her været sprogligt, men der vil kunne siges mere om forholdet mellem kontekst og resurser fra et medieteoretisk perspektiv.

8. Konklusion

De undersøgte fænomener har været med til at belyse hvordan diskursen om *ja* og *nej* som klare svar er en simplificering af virkeligheden. Det tidligere nævnte citat om at korte og klare svar er i alles interesse (Femø Nielsen 2001:125) siger ikke nødvendigvis at sådanne svar består af *ja* og *nej* udelukkende. Begrænsningen til *ja* og *nej* (og *ja/nej*-spørgsmål) fratager både intervieweren og den interviewede agens, og ændrer i den måde interviewet kan skride frem på, for eksempel ved at nogen opfølgende spørgsmål ikke passer på formatet. Det er også en anden oplevelse for lytteren når der er mange pauser, eller hvis mange spørgsmål i streg får *nej* som svar fordi den interviewede ikke har andre muligheder for at være kritisk overfor måden der spørges på. Der er dog visse måder som de interviewede formår at forholde sig kritisk overfor interviewerens foretagende eller ligefrem bryde med formatet, mens intervieweren på den anden side arbejder for at opretholde formatet. At bruge formatet sætter dog interviewrammen i perspektiv og viser netop at ikke alt bliver klart når alle svar er *ja* eller *nej*. Det giver mening i forhold til hverdagsinteraktion hvor fritstående svarord gør noget specifikt i modsætning til ikke-fritstående (Steensig 2015b, Steensig & Heinemann 2013) og ikke nødvendigvis er så almindelige som man skulle tro. I denne artikel har jeg via uddrag fra denne type interviews forsøgt at beskrive hvordan en rammebegrænsning til *ja* og *nej* skabes, strækkes og brydes på konkret turniveau.

Litteratur

- Bruun-Hansen, Kerstin (2018) Radiovært måtte kun stille ja/nej-spørgsmål. Det var en øjenåbner. *Journalisten*, 3. aug. 2018. <https://journalisten.dk/radiovaert-matte-kun-stille-ja-nej-sporgsmal-det-var-en-ojenabner/>
- DDO = *Den Danske Ordbog*, <https://ordnet.dk/ddo>
- Drew, Paul & John Heritage (1992) Analyzing talk at work: an introduction. Paul Drew & John Heritage (red.). *Talk at Work: Interaction in Institutional Settings*. Cambridge: Cambridge University Press:3-65.
- Emmertsen, Sofie (2003) Debatinterviewerens fjendtlighed – på jagt efter neutralitet. Jakob Steensig & Birte Asmuß (red.). *Samtalen på arbejde – konversationsanalyse og kompetenceudvikling*. Fredriksberg: Samfundslitteratur.
- Femø Nielsen, Mie (2001) *Replik til journalistikken: mikroanalyse af medieinterviewet*. Frederiksberg: Akademisk Forlag.
- Heinemann, Trine (2010) The question-response system in Danish. *Journal of Pragmatics* 42(10):2703-2725.
- Heinemann, Trine (2015) Negation in interaction, in Danish conversation. *Skrifter om Samtalegrammatik* 2(12).
- Heritage, John (1985) Analyzing News Interviews: Aspects of the Production of Talk for an Overhearing Audience. T.A. van Dijk (red.). *Handbook of Discourse Analysis, vol. 3*. New York: Academic Press:95-117.
- Jefferson, Gail (1978) What's in a 'nyem'? *Sociology* 12(1):135-139.
- Larsen, Tobias Boelt (2016) Interview til debat – Om Martin Krasniks spørgsmålsdesign. *Tidsskrift for Medier, Erkendelse og Formidling* 4(1):4-25.
- Puggaard, Rasmus (2019) Flexibility of frequent clause openers in talk-in-interaction: *Det 'it, that' and så 'then' in the prefield in Danish*. *Nordic Journal of Linguistics* 42(3):291-327.
- Raymond, Geoffrey (2003) Grammar and social organization: yes/no type interrogatives and the structure of responding. *American sociological review* 68:939-967.
- Sacks, Harvey, Emanuel A. Schegloff & Gail Jefferson. A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. *Language* 50(4):696-735. <https://doi.org/10.1353/lan.1974.0010>
- Samtalegrammatik.dk (2021) *Udskriftssystem*. <https://samtalegrammatik.dk/start-her/udskriftssystem/> (sidst tjekket 8. jan, 2021).
- Schegloff, Emanuel A. (2007) *Sequence Organization in Interaction: A Primer in Conversation Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Steensig, Jakob (2015a) Konversationsanalyse. Svend Brinkmann & Lene Tanggaard (red.). *Kvalitative metoder: en grundbog*. 2. udgave. København:Hans Reitzel:321-347.

- Steensig, Jakob (2015b) Hvornår kan *ja* stå alene efter ja/nej-spørgsmål? *Skrifter om Samtalegrammatik* 2(13).
- Steensig, Jakob & Paul Drew (2008) Introduction: questioning and affiliation/disaffiliation in interaction. *Discourse Studies* 10(1):5-15.
- Steensig, Jakob & Trine Heinemann (2013) When 'yes' is not enough – as an answer to a yes/no question. Beatrice Szczepek Reed & Geoffrey Raymond (red.). *Units of Talk – Units of Action*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins:207-241.
- Stivers, Tanya & Makoto Hayashi (2010) Transformative answers: One way to resist a question's constraints. *Language in Society* 39(1):1-25. <https://doi.org/10.1017/S0047404509990637>.
- Svennevig, Jan (2001) *Ja, jo* and *nei* initiating responses to wh-questions in Norwegian. Heinz Vater & Ole Letnes (red.). *Modalität und mehr = Modality and more*. Trier: Wissenschaftlicher Verlag:143-165.
- Sørensen, Søren Sandager (2018) Prosodic and phonetic features of *ja* and *nej* in Danish talk-in-interaction. *Speciale*, Aarhus Universitet.
- Sørensen, Søren Sandager (2020) *The Prosody of Response Tokens in Danish*. Ph.d.-afhandling, Aarhus Universitet.
- Sørensen, Søren Sandager (2021) Affiliating in Second Position: Response Tokens with Rising Pitch in Danish. *Research on Language & Social Interaction* 54(1):101-125. <https://doi.org/10.1080/08351813.2020.1864159>
- Thomsen, Zen Legêne (2015) Nyhedsinterviewet: med barnet som gæst. *Nys* 49:36-60.
- Thøgersen, Jacob & Søren Beck Nielsen (2009) *Ja men nej og nej men ja*: Når man hverken be- eller afkræfter ja/nej-spørgsmålets antagelser. Eller: Det fuldt udfoldede ”nja”. Henrik Hovmark, Iben Stampe Sletten & Asgerd Gudiksen (red.). *I mund og bog: 25 artikler om sprog tilegnet Inge Lise Pedersen på 70-årsdagen d. 5. juni 2009*. København: Museum Tusulanum:337-350.
- Zafirir, Anne (2008) Ordstyrerbias i valgkampsdebatter. *Mediekultur* 24(44):27-36. <https://doi.org/10.7146/mediekultur.v24i44.1305>